

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทสรุป

สมาชิกคนจนถือได้ว่าเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการพัฒนาประเทศตามแนวทางของประเทศตะวันตกที่เน้นอุตสาหกรรม และการส่งออกโดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเครื่องมือในการกำกับการดำเนินนโยบาย มีระบบบริหารราชการแผ่นดินในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานรองรับ และมีข้าราชการเป็นบุคลากรในการดำเนินงาน ผลจากการพัฒนาในรอบ 30-40 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าได้เกิดช่องว่างของรายได้และความไม่ยุติธรรม และไม่เสมอภาคขึ้นเป็นอย่างมาก และทวีความรุนแรงสูงขึ้นเป็นลำดับ

องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการต่าง ๆ ได้เข้าไปช่วยเหลือและร่วมมือกับบุคคลเหล่านี้ จนสามารถสร้างองค์กรและเครือข่ายการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรในภาคอีสานและภาคเหนือ องค์กรประชาชนในภาคอีสานได้พัฒนาเครือข่าย และแนวทางเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีการจัดตั้งและแสวงหาแนวร่วมเป็นพันธมิตรในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วภูมิภาค กำหนดยุทธวิธีเคลื่อนไหวโดยอาศัยพลังมวลชนจำนวนมากต่อรองกับทางราชการ และใช้พลังกดดันให้รัฐบาลสนใจและเข้าแก้ปัญหาโดยตรง เช่น ปิดกั้นเส้นทางจราจรที่สำคัญ

ภายใต้ระบบการจ้ององค์กรที่ดี มีประสิทธิภาพและเคลื่อนไหวสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งการนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรม ไม่เสมอภาค และความยากจนขึ้นเป็นประเด็นเรียกร้องที่สำคัญ ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยในชนบทมีความซับซ้อนเชื่อมโยงกันเป็นระบบ กรอบของกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่กำหนดจากระบบรวมศูนย์ส่วนกลาง ทำให้ประชาชนผู้ยากไร้เกษตรกรรายย่อยถูกเอารัดเอาเปรียบไม่มีระบบป้องกันคุ้มครองตนเอง จึงเกิดกระบวนการต่อสู้เรียกร้องของประชาชนเพื่อเปลี่ยนทิศทางของการพัฒนาประเทศ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง

ในอีกด้านหนึ่ง ปรากฏว่าระบบการแก้ไขปัญหของประชาชนซึ่งกำหนดไว้ 2 ระบบ ไม่สามารถแก้ไขปัญหของประชาชนได้ดีพอ กล่าวคือ ระบบการแก้ปัญหของภาคราชการส่วนกลาง และภูมิภาค ซึ่งมีกระบวนการแก้ไขปัญหของประชาชน โดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ แผนงานที่กำหนดจากส่วนกลางเป็นหลักทำให้ไม่สามารถเข้าแก้ปัญหของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนระบบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ การปฏิบัติ

งานขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล สุขาภิบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา องค์กรเหล่านี้มีกฎหมายกำหนดให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น แต่เนื่องจากองค์กรเหล่านี้ขาดความเข้มแข็ง จึงไม่สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างดีพอ เช่นเดียวกันการที่ราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั่วถึง ทำให้ปัญหามีความรุนแรงขึ้น กลุ่มประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน จึงได้มีการก่อตัวขึ้น เพื่อเรียกร้องให้ฝ่ายรัฐและท้องถิ่นแก้ไขปัญหา แต่ปรากฏว่าปัญหายังคงทวีขึ้นไปอีก ดังนั้น กลุ่มบุคคลซึ่งเห็นว่าระบบการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตยตัวแทนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จึงหันมาใช้แนวทางของการเมืองโดยตรงของประชาชนแทน

การเมืองโดยตรงภาคประชาชนของกลุ่มผลประโยชน์ ก็คือ การเมืองนอกระบบราชการ เป็นแนวคิดของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนที่เห็นว่าปัญหาของประชาชน จะได้รับการแก้ไขก็ต่อเมื่อประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และแก้ไขนโยบายที่ไม่เป็นธรรมตลอดจนรวมถึงการออกกฎหมายด้วย

สมาชิกคนจนเป็นองค์กรประชาชนที่มีความเชื่อตามแนวคิดนี้ และใช้วิธีการชุมนุมกดดันเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การดำเนินการดังกล่าว นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะได้มีการเตรียมความพร้อมขององค์กรมีหลายสิบปี และพัฒนาศักยภาพในการเจรจาเรียกร้องให้สูงขึ้นเป็นลำดับจนสามารถรวมตัว กันได้เป็นจำนวน 30,000 คน เวลาที่นานพอสมควรสมาชิกคนจนสามารถผลักดันให้รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรีตามความต้องการของกลุ่มได้ในหลายกรณีปัญหา ปัจจัยความสำเร็จดังกล่าวเกิดจาก

(1) การเรียกร้องเกิดขึ้นในช่วงกระแสประชาธิปไตย และกระแสสิทธิมนุษยชน เองบ้าน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับคนจนจึงได้รับความสนใจจากสาธารณชน และสื่อมวลชนจากในและต่างประเทศเป็นอย่างดี

(2) ความไม่พร้อมของรัฐบาล ทั้งในแง่บุคลากรและการศึกษาปัญหา เนื่องจากการเรียกร้องหลังจากการตั้งรัฐบาลไม่นาน นักการเมืองยังไม่รู้ปัญหา ข้าราชการประจำอยู่ระหว่างการปรับตัวและรอนโยบาย ในขณะที่สมาชิกคนจนผ่านการสะสมประสบการณ์มาเป็นอย่างดีตั้งแต่สมัยเป็นสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกข.อ.)

2. นโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดินของสมาชิกคนจน ในสองรัฐบาลเป็นเรื่องที่ดำเนินการเฉพาะหน้าเมื่อมีกลุ่มองค์กรประชาชนกดดัน โดยไม่คำนึงถึงมูลเหตุแห่งปัญหาหรือประมวลปัญหาเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขในระยะยาว อันจะสังเกตได้จากในช่วงปี 2539- 2540 ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมาย หรือระเบียบเพื่อเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาป่าไม้

และที่ดินนอกจากมติคณะรัฐมนตรีที่เกิดจากการกีดกันของกลุ่มผลประโยชน์ ลักษณะของมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว สรุปได้ ดังนี้

2.1 ข้อตกลงที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีไม่ใช่แนวนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหา หากแต่เป็นการกำหนดแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อให้ส่วนราชการถือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาเป็นรายกรณี เช่น มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2540 กำหนดขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินสาธารณประโยชน์ 15 กรณี และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กำหนดขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหาป่าไม้ 37 กรณี เป็นต้น

2.2 สมัชชาคนจนนำปัญหาเข้าสู่การพิจารณาเป็นจำนวนมาก ขาดรายละเอียดและเรียกร้องให้รัฐบาลตัดสินใจในเวลาจำกัด ภายใต้ภาวะกดดันจึงเป็นมติคณะรัฐมนตรีที่ถูกให้นำเสนอมติคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยเร่งรีบ ไม่ผ่านการกลั่นกรองจากฝ่ายราชการประจำ และบางกรณีมิให้นำไปอ้างอิงในกรณีอื่น ซึ่งในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการได้และได้เกิดปัญหาการคัดค้านจากกลุ่มอื่น จึงทำให้เกิดปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี

3. กระบวนการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ใช้วิธีการเดียวกัน คือ การเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันแล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีรับรองผลการเจรจาเพื่อสั่งการให้ส่วนราชการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี หลังจากนั้นจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเร่งรัด กำกับ และติดตามการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีในแต่ละกลุ่มปัญหา

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการเจรจาและขั้นตอนการบริหารงานตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาของทั้ง 2 รัฐบาล มุ่งเน้นให้ความสำคัญในขั้นตอนการเจรจาเพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน และนำไปสู่มติคณะรัฐมนตรี เพื่อให้กลุ่มผู้ชุมนุมพอใจและสลายการชุมนุม

3.1 ขั้นตอนการเจรจา

ในขั้นตอนนี้ กลุ่มสมัชชาคนจนมีบทบาทมากในการกำหนดและกดดันเพื่อให้ได้ผลการเจรจาตามความต้องการของกลุ่ม ระบบการเจรจาเป็นการเจรจา 2 ฝ่าย ระหว่างนักการเมือง กับกลุ่มสมัชชาคนจน โดยมีข้าราชการประจำเป็นฝ่ายสนับสนุนข้อมูลให้แก่ักการเมือง ในการเจรจากับกลุ่มสมัชชาคนจนมุ่งให้ความสำคัญไปที่นักการเมืองเพื่อให้ตกลงรับข้อเสนอของกลุ่มแล้วสั่งการให้ข้าราชการประจำปฏิบัติตาม

ในการเจรจาที่ผ่านมา 2 รัฐบาล ข้าราชการประจำมีบทบาทน้อยมากในการนำเสนอความเห็นเพื่อการตัดสินใจ ส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่พร้อมเรื่องข้อมูลของข้าราชการประจำ อีกส่วนหนึ่งเพราะไม่มีโอกาสได้นำเสนอความเห็น การตัดสินใจบนโต๊ะเจรจายังอยู่บนฐานข้อมูลเฉพาะฝ่ายประชาชน ทำให้ผลการเจรจาซึ่งเป็นมติคณะรัฐมนตรีในภายหลังเป็นมติที่ใช้เฉพาะกลุ่มเฉพาะกรณี และไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

3.2 ขั้นตอนการบริหารงานตามมติคณะรัฐมนตรี

เมื่อได้ผลการเจรจาเป็นมติคณะรัฐมนตรีแล้ว การบริหารงานเพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ทั้ง 2 รัฐบาลนับว่ามีความคืบหน้าน้อยมาก และเป็นสาเหตุให้สมัชชาคนจนต้องทวงสัญญาและกล่าวหาว่ารัฐบาลไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี

สาเหตุของความล่าช้าและการไม่ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เกิดจาก

(1) ปัญหาอันเกิดจากสาระของมติคณะรัฐมนตรี

ปัญหาที่เกิดจากสาระของมติคณะรัฐมนตรีนี้ เป็นเพราะระบบการพิจารณาภายใต้การกดดันไม่สามารถลั่นกรองจากหน่วยงานได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งมติคณะรัฐมนตรีทุกฉบับเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณี และหลายฉบับกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติและเงื่อนไขเวลาไว้ละเอียดมากซึ่งไม่สอดคล้องกับขั้นตอนการปฏิบัติงานจริง ทำให้ส่วนราชการไม่สามารถปฏิบัติตามได้ หรือบางกรณีไม่สามารถปฏิบัติได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด

(2) ปัญหาการขาดหน่วยประสานและติดตามงาน

ปัญหาสมัชชาคนจนเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน และหลายระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ การแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงได้ จำเป็นต้องมีหน่วยประสาน เร่งรัด และติดตามงานในทุกกระดับ การดำเนินงานที่ผ่านมา มีเพียงสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการประสานงานการติดตามการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน เป็นหน่วยงานติดตามและเร่งรัดการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานจำกัดขอบเขตเฉพาะการติดตามความคืบหน้าและเร่งรัดการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มปัญหาต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ภาคราชการยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการประสานงานการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่เป็นระบบครบวงจร แม้ในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จะได้มีการแต่งตั้งสำนักงานประสานการแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน (สกร.) เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนแล้วก็ตาม แต่สำนักงานดังกล่าวก็ได้หมดวาระไปเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

(3) ปัญหาโครงสร้างและระบบการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

กระบวนการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนยังไม่มีโครงสร้างและระบบที่ชัดเจน การดำเนินงานในภาครัฐเป็นเพียงงานฝาก หรืองานเฉพาะกิจ ในรูปของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลต้องเริ่มด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานชุดใหม่ ทำให้การดำเนินการหยุดชะงัก ล่าช้า และไม่สามารถดำเนินการได้ทันตามกำหนดเวลาที่รัฐบาลได้สัญญาไว้ จึงเกิดการทวงสัญญาจากองค์กรประชาชน

นอกจากนี้ สายการบังคับบัญชาและสั่งการที่ยาวและยืดขาดของระบบราชการจากส่วนกลาง ถึงหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานตามมติคณะรัฐมนตรีล่าช้า

(4) ปัญหาการขาดความร่วมมือจากภาคราชการ

เนื่องจากในขั้นตอนการกำหนดนโยบายของสมัชชาคนจน ข้าราชการประจำถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล ทำให้นโยบายที่ได้เป็นเพียงแนวทางการแก้ปัญหาเฉพาะกลุ่มเฉพาะกรณี อีกทั้งสมัชชาคนจนยังกดดันให้กำหนดเงื่อนไขเวลาที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ประกอบแนวทางการแก้ปัญหาในบางเรื่องได้มีกลุ่มอื่นคัดค้าน จึงทำให้ข้าราชการประจำซึ่งไม่เห็นด้วยกับผลการเจรจาอยู่ก่อนแล้วไม่เร่งรีบในการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีและรอนโยบายการแก้ไขปัญหาจากรัฐบาล

(5) การขาดเสถียรภาพและความต่อเนื่องทางการเมือง

การเปลี่ยนรัฐบาลขาดเสถียรภาพและความต่อเนื่องทำให้ภาครัฐมีเวลาน้อยในการแก้ไขปัญหา และไม่สามารถดำเนินการให้เห็นความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหามติคณะรัฐมนตรีได้ เช่น สมัชชาคนจน นายบรรหาร ศิลปอาชา มีเวลาบริหารงานตามมติคณะรัฐมนตรีหลังจากที่ได้ตกลงไว้เพียง 5 เดือน และรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีเวลาบริหารงานเพียง 6 เดือน

(6) นโยบายของรัฐเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ยังไม่มีการกำหนดให้ชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มผลประโยชน์ของคนจน คนด้อยโอกาสในสังคม อันก่อให้เกิด ปัญหาทางสังคมภายในกลุ่มชนเหล่านี้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์

ในกรอบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทย ต้องยอมรับว่าความยากจนของประชาชน กลุ่มคนจน และคนด้อยโอกาสเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ของการแก้ไขปัญหา

ประการที่ 1 ทุกฝ่ายต้องยอมรับและปฏิบัติตาม

ประการที่ 2 องค์กรทุกองค์กรในสังคมต้องร่วมกันดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ 3 หลักเอกภาพในการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาของคนเหล่านี้
อย่างจริงจัง

แนวทางปฏิบัติงานอาจเป็นไปตามยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1.1 ยุทธศาสตร์ของการปรับแนวคิดและกระบวนทัศน์

ในระยะเวลาที่เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงจากการพัฒนาที่ผ่านมาเช่นนี้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับแนวคิดที่จะมุ่งแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวมทั้งระบบ ไม่ยึดติดอยู่กับกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่ไม่สามารถตอบสนองการแก้ปัญหาได้ อันเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนทัศน์ใหม่ของประชาชนในสังคมไทย การแก้ปัญหาคือต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นจริงโดยเคารพสิทธิ และหน้าที่ของทุกคนโดยเสมอภาคกัน

1.2 ยุทธศาสตร์ของการสร้างเอกภาพในการแก้ปัญหา

องค์กรการเคลื่อนไหวของประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน และระบบการแก้ปัญหายังกระจุกกระจายอยู่หลายรูปแบบ ขาดเอกภาพ ประชาชนไม่สามารถรับบริการในการแก้ปัญหาได้ องค์กรการแก้ปัญหาคาดการสะสมความรู้ ประสบการณ์ และมาตรการในการแก้ไข จึงจำเป็นต้องสร้างความเป็นเอกภาพของระบบการแก้ปัญหาค้นในการดำเนินงาน

1.3 ยุทธศาสตร์ของการแก้ปัญหาด้านการป้องกันภายใต้ระบบประชาสังคม

(Civil society)

ระบบการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ต้องยึดหลักที่ทำงานร่วมกันโดยเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนของการกำหนดลักษณะและขอบเขตของปัญหาให้กระจ่างชัด เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา และร่วมทำกิจกรรมด้วยกันเพื่อแก้ปัญหานั้น

1.4 ยุทธศาสตร์ของการกระจายโอกาสด้านข่าวสารข้อมูลและประชาสัมพันธ์

ปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสเกี่ยวข้องกับเรื่องการเข้าไม่ถึงทรัพยากรด้านข่าวสารข้อมูล จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างระบบข่าวสารข้อมูลให้ได้รับรู้ด้วยกันทุกฝ่าย โดยถือว่าประชาชนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐ และรัฐมีหน้าที่ที่จะแก้ไขปัญหาด้วยความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และรับรู้ความคิดเห็นจากประชาชน ยุทธศาสตร์นี้จะช่วยลดความขัดแย้งด้านแนวคิดของกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญได้เป็นอย่างดี

1.5 ยุทธศาสตร์ของการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร

การแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาค ไม่เป็นธรรม และความยากจน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ และมีการกระจายอำนาจลงไปยังชุมชนพื้นฐานแล้ว คนและชุมชนท้องถิ่นจะได้มีฐานะที่แก้ไขปัญหาของตัวเองและชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 โดยที่ความเดือดร้อนของประชาชน อันเกิดขึ้นมาความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานและกลไกของรัฐหลายฝ่ายงาน หลายระดับ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกลไกในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ให้เป็นหน่วยงานถาวรมีบุคลากรที่มีความเข้าใจในระบบปัญหาอย่างรอบด้าน สามารถประสานงานกับหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 หน่วยงานที่มีลักษณะประสานงานและมีความต่อเนื่องถาวรนั้น ต้องจัดระบบข้อมูลความเดือดร้อนของประชาชนที่มาร้องเรียนให้เป็นหมวดหมู่บนฐานของวิชาการ รู้สถานภาพของปัญหาในเชิงลึก รวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน เพื่อเสนอวิธีการแก้ปัญหาซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

2.3 ในด้านสาระแห่งนโยบายนั้น จำเป็นต้องวางอยู่บนพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

(1) นโยบายต้องไม่ส่งผลให้คนยาก คนจน และคนด้อยโอกาสต้องรับภาระ และเสียสละเพิ่มขึ้นโดยไม่เป็นธรรมอีกต่อไป

(2) การกำหนดนโยบายให้ดำเนินการโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติที่เป็นจริง

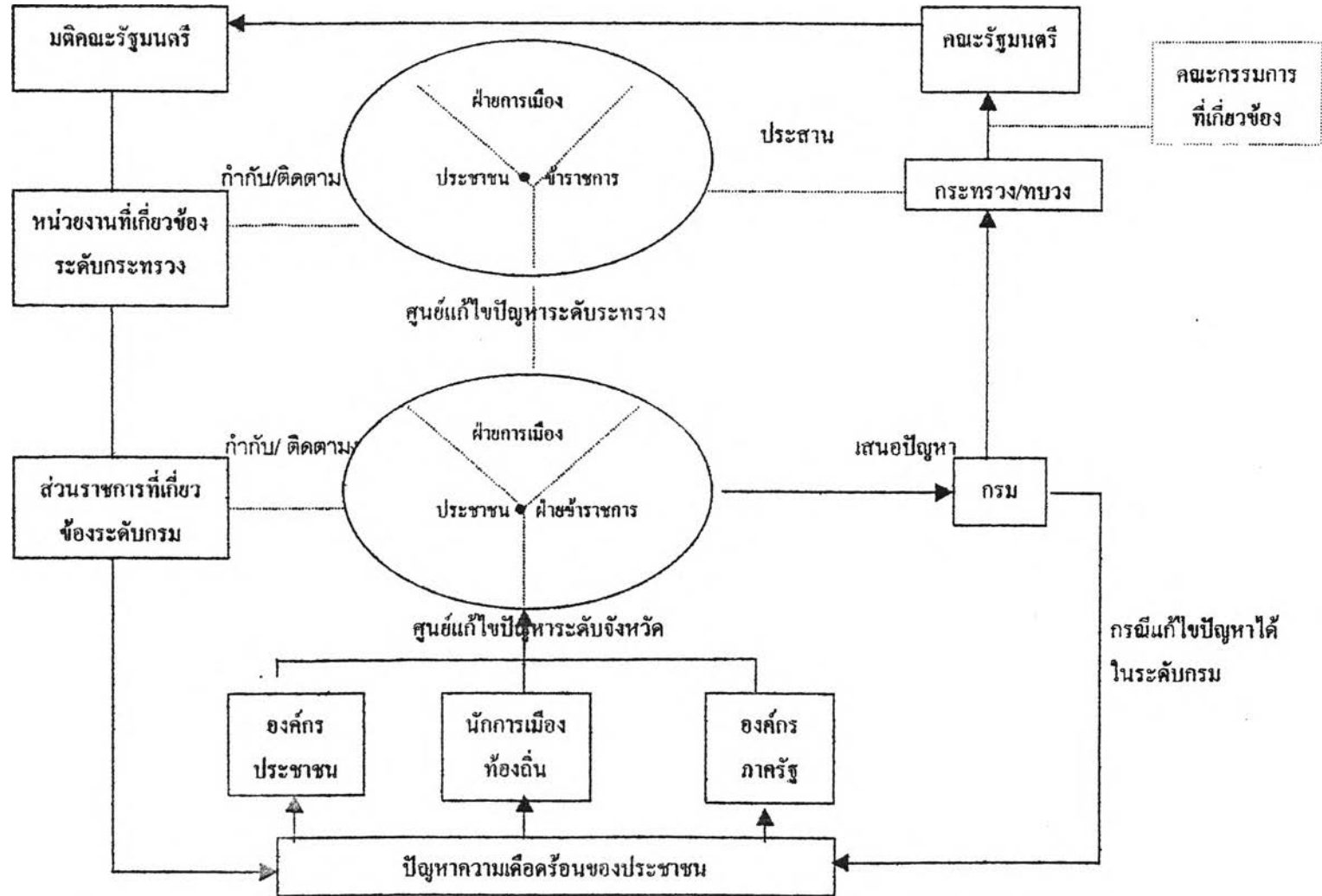
(3) นโยบายต้องแก้ปัญหาให้กับทุกกลุ่มชนอย่างทั่วถึง แม้ประชาชนไม่รวมตัวกัน ไม่กดดันเรียกร้องก็เป็นหน้าที่ของผู้ที่จะต้องดำเนินนโยบายการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดผล สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ประชาชนโดยทั่วกัน

3. ข้อเสนอในทางปฏิบัติกรณีป่าไม้ และที่ดินของสมัชชาคนจน

ในทางปฏิบัติกรณีปัญหาของสมัชชาคนจนสามารถดำเนินการ ดังนี้

3.1 การจัดองค์กรการประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานความมีโครงสร้างองค์กรต่าง ๆ ตามแผนภูมิที่ 18

แผนภูมิที่ 18 ข้อเสนอ: กระบวนการแก้ไขปัญหของประชาชน

จากแผนภูมิดังกล่าว จะให้เห็นถึงระบบการประสานงานที่เป็นองค์กร แยกต่างหากจากกระทรวง ทบวง และกรม ซึ่งมีการปฏิบัติงานในแนวดิ่ง คือ ยึดหลักการสั่งการ บังคับบัญชาเป็นหลัก โดยใช้กฎหมาย และระเบียบเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน แต่แผนภูมินี้ เน้นการปรับระหว่งการประสานงาน และร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา บริหารงานในแนวราบ (ร่วมมือ) กันเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยแต่ละฝ่ายจะมีหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกรณีปฏิบัติงาน ในแต่ละจังหวัดอาจจะขององค์กรสนับสนุนส่งเสริมจากจังหวัดอื่นได้ด้วย

3.2 โครงสร้างระบบความรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงและตรงกัน

ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเรื่องที่ดินและป่าไม้ในปัจจุบัน ยังเป็น เรื่องที่เข้าใจอยู่ในกลุ่มบุคคลที่จำกัดมาก ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ปัญหาของรัฐ ปัญหาเกี่ยวกับสภาพป่าและที่ดินของรัฐ ปัญหา เกี่ยวกับอำนาจ และหน้าที่ของข้าราชการและบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อปฏิบัติของประชาชนที่ กำหนดไว้ในกฎหมายด้วย

ในส่วนที่เกิดเป็นกรณีปัญหาขัดแย้งขึ้นจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นจริง ชัดผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องที่มีอำนาจตามกฎหมายและยอมรับกันทุกฝ่าย ดังนั้น ในแต่ละส่วนราชการ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดต้องมีหน่วยงานสำหรับประมวลปัญหาอย่างละเอียดรอบคอบกับข้อเท็จจริง เพื่อปรับเข้ากับการแก้ปัญหาของประชาชนได้

3.3 การจัดทำแผนปฏิบัติให้ชัดเจน

ข้อตกลงของสมัชชาคนจนเป็นกรณีเฉพาะ จำเป็นต้องมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีบุคลากร งบประมาณ และงานวิชาการ ความชัดเจนในแผน งานเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะแก้ไขให้เป็นไปตามข้อตกลงเหล่านั้น

อย่างไรก็ดีการทุ่มเทและระดมทรัพยากรเพื่อมุ่งแก้ปัญหาของกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งจนเป็นที่ยุติ ก็อาจส่งเสริมให้มีการระดมปัญหาเข้าสู่การแก้ไขโดยวิธีนี้มากขึ้น และอาจ นำไปสู่ปัญหาการเลือกปฏิบัติเป็นพิเศษกับคนบางกลุ่ม บางปัญหาได้ในที่สุด